

Jelentés az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1942. évi működéséről

Visszatekintve az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1942. évi munkásságára, Isten iránti hálával állapíthatjuk meg, hogy a felszabadulás utáni másfél-éves átmeneti idő elteltével az Egyesület megint teljes erővel foghatott hozzá az alapszabályaiban kitűzött célok szolgálatához. A Múzeum több tára az év folyamán már nemcsak a tudományos munka, hanem a múzeumlátogató közönség előtt is megnyithatta kapuit, egy tár kivételével mindegyikben erőteljes ütemben folyt ebben az évben is a rendezés és a leltározás munkája, három tár pedig folyóiratban és kiadványokban tette közzé anyaga egy-egy részletét, valamint a körülötte csoportosult tudósoknak a tár anyagával kapcsolatos dolgozatait. Ugyanilyen fellendülés volt tapasztalható a *szakosztályokban* is, amelyek a már régóta esedékes tisztújítások megejtése után személyileg és szellemben is megújulva, megerősödve kapcsolódtak be az egyesület tudománymívelő munkájába. Tudományos felolvasó üléseik, folyóirataik révén gyorsan megtalálták és megtalálják azokat a lehetőségeket, amelyek révén a felszabadult Erdély tudósait, elsősorban a Ferenc József-Tudományegyetem tanárait, de az EME tudománymívelő munkássága iránt érdeklődő társadalmat is a maguk körébe vonzhatják. A szakosztályok megújult életének bizonyossága volt a felszabadulás utáni *első vándorgyűlésnek* a megrendezése is Désen, ahol — Kolozsvárról újra kilépve — az Egyesület ismét követendő és már is követésre talált példát mutatott az erdélyi magyar tudományosságának az erdélyi vidékeken való szolgálat lehetőségeire. Ösztönzően hatott és növelte az Egyesület munkakedvét az a meleg érdeklődés és kitüntető figyelem is, amellyel a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter kísérte az Egyesület munkáját. *Dr. Szinyei-Merse Jenő* m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek a kolozsvári Ferenc József-Tudományegyetem október 12-i ünnepségén az Erdélyi Múzeum-Egyesület jelentőségét és szolgálatait méltató szavai örökre feledhetetlenek maradnak az Egyesület minden tagja számára; a dési vándorgyűlésen *dr. Fáy István* államtitkár személyében való képviseltetésével pedig újabb bizonyosságát adta az Egyesület iránt érzett nagyrabecsülésének. Ez a magas helyről jövő elismerés nemcsak örömmel töltötte el az Egyesület minden szervét és tagját, hanem egyben arra is ösztönöz, hogy a nagy multhoz híven az Egyesület minél nagyobb mértékben fejtsse ki azokat a multból örökölt, ma is híven őrzött és gyarapított értékeket, amelyek a magyar tudományosságot gazdagabbá, nemzetünket pedig igazán nagygyá tehetik.

I. Elsősorban is az EME legfőbb gondját képező táruk munkásságáról kell megemlékeznünk. Az 1942. évben az EME által fenntartott és a Ferenc József-Tudományegyetem használatába bocsátott Erdélyi Nemzeti Múzeumnak hét tára működött. A táruk és igazgatóik a következők: *Könyvtár* (igazgatója dr. Herepey Árpád, az Egyetemi Könyvtár igazgatója), *Levéltár* (igazgatója Kelemen Lajos ny. múzeumi és levéltári főigazgató), *Érem-*

és Régiségtár, a Néprajzi és Művészeti tárral együtt (igazgatója dr. Roska Márton e. ny. r. tanár), Állattár (igazgatója dr. Hankó Béla e. ny. r. tanár), Növénytár (igazgatója dr. Soó Rezső e. ny. r. tanár), Ásványtár (igazgatója dr. Szentpétery Zsigmond e. ny. r. tanár), Föld- és Őslénytani tár (igazgatója dr. Balogh Ernő e. ny. r. tanár).

A táruk gyűjtő, rendező és tudományos feldolgozó munkálatainak támogatására az Egyesület ebben az évben is minden lehetőt megtett: a tárukért járó bérösszeg nagyrésztét, ezenkívül pedig a megszállás alatt előállott hiányok és károk pótlására kapott államszegély jelentős részét erre a célra fordította. E vezetés és anyagi támogatás tette lehetővé azt a nagyarányú munkásságot, amelyet táruként röviden a következőkben ismertetünk:

A Könyvtár 1942. évi működésének összefoglaló adatai előtt meg kell emlékeznünk a tár vezetésében beállott személyi változásról. 1942. július 1-ével a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter nyugdíjazta dr. Valentiny Antal igazgatót, és utódjául dr. Herepey Árpád egyetemi főkönyvtárnokot nevezte ki. Dr. Valentiny Antalt több évtizedes szolgálat fűzte és fűzi ma is Egyesületünkhöz; tisztviselői és igazgatói működéséről elismeréssel emlékezett meg az igazgató-választmány november 13-i ülése. Az új igazgatót meleg szeretettel üdvözölte a választmány, és a mai közgyűlés vezeti be igazgatói tisztségébe.

A tár munkásságának középpontjában az ügyészégi köteles példányok sok és nehéz munkát igényelő feldolgozása áll. A tár gyűjteményei közül teljesen megtörtént a térképtár rendezése, és ennek során sikerült megállapítani, hogy az anyagból 797 darab hiányzik. A hiányok, több mint bizonyos, 1940. szeptemberének első felében keletkeztek. Általánosságban megtörtént a kéziratár rendezése is, hátra van azonban még az anyag szakok szerinti részletes leírása és katalogizálása. A tár anyaga elsősorban a kötelespéldányokkal gyarapodott, de említést érdemel az a több mint száz ajándékozó is, aki 723 művet 1012 kötetben, 4 folyóiratot 248 kötetben, egy régi magyar könyvet, 16 kéziratot és egyéb anyagot juttatott a Könyvtárnak. Névsorukat és adományaikat a tár jelentése tartalmazza. A tárat és az Egyetemi Könyvtárat az év folyamán 32.496 olvasó látogatta.

A tár legsúlyosabb és legsürgősebb feladata a köteles példányok feldolgozása; ez az 1943. évben remélhetőleg gyorsabb ütemben fog történni, mint 1942. folyamán, tekintve, hogy az Egyesület minden lehetőt megtesz a munkálatok támogatására. A Könyvtárban két múzeumi tisztviselőnk működik: Deák Sára és Györbíró Jenő múzeumi gyakornok.

A Levéltárról szólva először is Kelemen Lajos múzeumi és levéltári főigazgató 1942. július 1-ével történt nyugdíjazásáról emlékezünk meg. Küszöbön álló nyugdíjazásának híre a legnagyobb aggodalommal töltötte el az Egyesületet. A tárat felbecsülhetetlen értékekkel gyarapító igazgatói működésének félbeszakadása éppen annyira aggasztott, mint az utódlás megoldásának bizonytalansága. Az évi rendes közgyűlés éppen ezért Ugron István díszelnök, igazgató-tag javaslatára táviratilag és emlékiratban kérte a vallás- és közoktatásügyi minisztertől Kelemen Lajos főigazgató szolgálatban való visszatartását. Dr. Hóman Bálint akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter válaszában értesítette az elnökséget, hogy Kelemen Lajos

nyugdíjazásától nem tekinthet el, de nyugállományba helyezése után is őt bízta meg a főigazgatói teendők ellátásával. Ennek eredményeképpen Kelemen Lajos az 1941. július 1-én bekövetkezett nyugdíjazása óta is maga vezeti és igazgatja a Levéltárat. Ez a megoldás a legteljesebb megelégedést váltotta ki nemcsak az Egyesületben, hanem az erdélyi közvéleményben is.

A tár ezévi munkásságára térve át, örömmel állapíthatjuk meg a rendezésben, gyarapodásban, a levéltári kutatások forgalmában, valamint az erdélyi levéltárak megmentésében és védelmében mutatkozó kiváló eredményeit. A családi levéltárak szerzeményei közül a legnagyobb a Teleki-család kővárhosszúfalusi családi levéltára, melyet *gróf Teleki Ádám* adott a Levéltárnak. E nagyértékű adományért az igazgató-választmány *gróf Teleki Ádámot* igazgató-taggá választotta. A Levéltár új célkitűzéseinek, valamint a sajátos erdélyi magyar társadalmi egyesületek és intézmények megértésének eredményeként az év folyamán a volt *Magyar Párt, a Kolozsvári Zenetársaság, az Erdélyi Irodalmi Társaság, az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület és a vele kapcsolatos Erdélyrészi Művész-Egyesület helyezte el irattárát megőrzés és kezelés végett a Levéltárban*. Az utóbbi kettő az ezután termelendő iratanyag átadásáról is gondoskodott. Számokban kifejezve, a Levéltár ebben az évben 180—200 ezer darabbal gyarapodott. — A tár céljait szolgálta *dr. Jakó Zsigmond*nak Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltárának multja és feladatai című kiadványa.

A Levéltárban *Kelemen Lajos* főigazgató nyugdíjazása és *dr. Deák Imre* allevéltárnok Budapestre való áthelyezése után nincs egyetlen múzeumi tisztviselő sem.

Az Érem- és Régiségtár ebben az évben is nagy nehézségekkel küzdött férőhelyének szűk volta miatt. *Dr. Roska Márton* tárigazgató kérését az igazgató-választmány a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz továbbította, azonban a kérésnek mindeztideig nem volt semmi eredménye. A tár zsúfoltsága ellenére az év a tervszerű rendezés és gyarapodás jegyében folyt le. Az ásatásokon kívül a tár jelentős összegeket fordított a vásárlás útján való szerzésekre, de nagymértékben gyarapították a tárnak, valamint a tárral kapcsolatos néprajzi és művészeti tárnak anyagát azok a letétek és adományok, amelyekről a tár jelentése részletesen szól. Az ipar- és kereskedelemügyi minisztérium a kolozsvári és marosvásárhelyi iparművészeti, illetőleg ipari múzeumok ipartörténeti anyagával, *Kolozsvár város* a Házsongárdi temető 31 darab művelődéstörténeti értékű síremlékével, *dr. Tarján Pál*, a Magyar Nemzeti Bank kolozsvári fiókja igazgatójának kezdeményezésére pedig a kolozsvári pénzintézetek 1820 pengővel járultak hozzá a tárnak gyarapításához. Nagy nyereséget jelent a tár számára az *Erdélyi Tudományos Intézet* által a nyár folyamán feltárt legújabb zápolya-utcai honfoglaláskori leletnek a tár megőrzésébe és kezelésébe való átadása.

A tár anyagának és kutatási eredményeinek közzététele céljából *dr. Roska Márton* tárigazgató, igazgató-tag *Közlemények az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárából* címen új folyóiratot indított meg, az Erdélyi Tudományos Intézet támogatásával pedig közzétette a tárnak őrzött *Torma Zsófia*-féle régészeti gyűjtemény anyagát.

A tár múzeumi tisztviselői *dr. vitéz Ferenczi Sándor* múzeumi őr, *dr. Mozsolics Amália* múzeumi őr és *Pálffy Antal* múzeumi gyakornok. Az

utóbbi 1942. január 24-ével nevezte ki a vallás- és közoktatásügyi minisztérium. Hűséges régi munkása a tárnak *dr. Kovács István*.

A *Növénytár* átrendezése az év elejére annyira előrehaladt, hogy március 29-én ünnepélyesen megnyílt a közönség számára. A rendezés, kiegészítés, új csoportok létesítése, magyarázó feliratok, rajzok, térképek elkészítésének munkája eredményesen folyt az egész évben. A tár 102 napon át végzett gyűjtőmunkája, az adományok nagy száma, közöttük a *dr. berei Soó Rezső* egyetemi tanár, tárigazgató hatalmas gyűjteménye jelentősen gyarapította a tár anyagát. Nagyban hozzájárult a *Növénytár* is az EME tudományos irodalmának gyarapításához. *Scripta Botanica Musei Transsylvanici* — Az Erdélyi Nemzeti Múzeum *Növénytárának közleményei* című folyóirata már első évében az erdélyi florisztikai kutatómunka központi sajtószerve lett. A tár múzeumi tisztviselője *Nyarády E. Gyula* múzeumi igazgató-őr.

Az *Állattár* rendezése ebben az évben szintén annyira előrehaladt, hogy a kiállításra szánt gyűjtemény rendezése teljesen befejeződött, és megnyílt a közönség előtt. Elkészültek a hiányzó leltári könyvek és folyik a régi leltárak számbavétele. A tár szépen gyarapodott *dr. Hankó Béla* egyetemi ny. r. tanár, tárigazgató és munkatársai gyűjtéséből, valamint magánosok ajándékaiból. A tár az év folyamán megfelelő felszereléssel látta el magát, illetőleg annak megrendeléséről gondoskodott. A tár múzeumi tisztviselője *dr. Boga Lajos* múzeumi igazgató-őr, ideiglenesen alkalmazott tudományos munkaerő *dr. Móczár László* állami tanítóképző-intézeti tanár.

Az *Ásvány- és Kőzettár* anyagának a Föld- és Őslénytani tártól való szétválasztása befejeződött. A tár rendezése a megfelelő tudományos segédszemélyzet hiányának ellenére annyira jutott, hogy nagyrészt már alkalmassá vált az egyetemi oktatás céljaira. Különösen a kőzetrendszertani, valamint a nagyásvány-gyűjtemény rendezése haladt jelentős lépésekben előre, az utóbbival kapcsolatban már a leltározásban is tekintélyes eredményt ért el a tár. — A tár a földszinti részt rövidesen megnyitja a nagyközönség és a kutatók előtt.

A tár az év folyamán mintegy 600 darab ásvánnyal és kőzettel gyarapodott; ennek több mint felét *dr. Szentpétery Zsigmond* egyetemi ny. r. tanár, tárigazgató gyűjtötte, továbbá kb. 200 darabot Nagybányán és vidékén tett gyűjtőútja alkalmával vásárolt meg a tár részére.

A tárigazgató javaslatára az igazgató-választmány az év folyamán beadványban kérte a vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól *dr. Elekesné Hévézi Ilona* polgáriiskolai tanárnőnek, a tár ideiglenesen alkalmazott egyetlen tudományos segédszemélyzeti tagjának a tárhoz segédőri minőségben való kinevezését.

A *Föld- és Őslénytani tárnak* az *Ásvány- és Kőzettani tártól* való fennebb említett különválása folytán a Föld- és Őslénytani tár rendkívül súlyos helyzetbe került. A tár a különválás után az egyetem központi épületének északi oldalán a magas földszinten és az alatta levő alagsorban kapott helyet. A helyiségek alkalmatlanságát már eleve kifogásolta *dr. Balogh Ernő* egyetemi ny. r. tanár, tárigazgató, amikor pedig ennek ellenére be kellett költöznie a tárnak, orvoslásért az igazgató-választmányhoz fordult. Az igazgató-választmány bizottságot küldött ki a helyzet megvizsgálására.

A bizottság jelentése alapján a választmány a vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól kérte a tár lehetetlen helyzetének a megoldását. Ezt a kérést az elnökség szóbelileg is kifejezte a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban december 2-án folytatott tárgyalásai során.

A helyzet 1942. végéig nem változott. Zsúfoltság, rendtelenség, használhatatlanság és a konzerválás, preparálás teljes lehetetlensége jellemzi az Erdélyi Nemzeti Múzeumnak ezt a tárát, jóllehet már itt is sürgősen végre kell hajtani azt a rendező munkát, amely az idegen megszállás okozta károk miatt égetően szükséges.

A tár lehetetlen helyzete ellenére az év folyamán jelentős számú kövülettel gyarapodott, szinte kizárólag a tárigazgató gyűjtőmunkájának, ásatásainak eredményeként. A gyűjtemények gyarapításában résztvett *Török Zoltán* tanár, aki a tár támogatásával folytatott gyűjtést a Kelemen-havasok vidékén.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum hét tárának 1942. évi munkásságát és helyzetét áttekintve, a legteljesebb elismeréssel kell megállapítanunk, hogy a táruk igazgatói az EME hagyományaiból és célkitűzéseiből táplálkozó legteljesebb hivatástudattal végzik munkájukat, a megszállás okozta károk és hiányok már tűnőfélben vannak, és ha a Föld- és Őslénytani, valamint az Érem- és Régiségtár súlyos kérdései a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium részéről megfelelő orvoslást találnak, akkor az Erdélyi Múzeum-Egyesület Erdélyi Nemzeti Múzeumának mindegyik tára maradéktalanul betölti azt a hivatást, amely Erdélyben és országos viszonylatban vár reá.

II. Az EME tárai után jelentésünk második része a *négy szakosztály* 1942. évi működéséről kell, hogy megemlékezzék. A szakosztályok tagadhatatlanul nagyobb mértékben érezték meg a felszabadulás utáni átmeneti idő hátrányait, mint a táruk, amelyek tulajdonképpen mindjárt a felszabadulás után megkezdhatték működésüket. A szakosztályok megújulását nagyban hátráltatta az, hogy mindannyian az egyesületi alapszabályok módosítására és az előkészületben levő szerződés megkötésére vártak. Minthogy e két fontos egyesületi ügy elintézése egyre későbbi az évnek a folyamán is, végül is az év első felében a Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály, a Matematikai és Természettudományi Szakosztály és az Orvostudományi Szakosztály, az év végén pedig a Jog- és Társadalomtudományi Szakosztály is végrehajtotta az esedékes tisztújítást. Ennek eredményeként mindegyik szakosztály vezetősége jelentősen megerősödött, elsősorban természetesen a visszatért Ferenc József-Tudományegyetem tanáraival, de nagyszámú más taggal is, és az ősz folyamán már megindulhatott a rendes szakosztályi tevékenység. A szakosztályok előadóikkal résztvettek az Egyesület dési vándorgyűlésén, az Orvostudományi Szakosztály pedig a vándorgyűléssel egyidejűleg ugyancsak Désen, orvostudományi továbbképző előadássorozatot is tartott. A szakosztályok 1942. évi működését egyenként röviden a következőkben foglaljuk össze:

A *Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály* tisztújításának eredményeként a lemondott *dr. Tavaszy Sándor* elnök és *dr. Szabó T. Attila* titkár helyébe a szakosztály közgyűlése elnökké *dr. György Lajos* egyetemi ny. r. tanárt, az Egyesület volt főtitkárát, titkárrá *dr. Juhász*

Istvánt, az Erdélyi Tudományos Intézet tanárát választotta meg. A szakosztály 16 hónapi szünet után működését a dési vándorgyűlés megrendezésében való részvétellel kezdte meg. Az év hátralevő részében három tudományos felolvasó ülést tartott. A felolvasó ülések megnyitó beszédében dr. György Lajos szakosztályi elnök október 28-án a szakosztály 82 éves múltjáról, november 11-én az erdélyi magyar színháztudomány 150-ik évfordulójáról, és december 9-én az Erdélyi Nemzeti Múzeum megalapítását kimondó erdélyi országgyűlés 100-ik évfordulójáról emlékezett meg.

A szakosztály 2200 pengőt fordított folyóiratának, az Erdélyi Múzeumnak a támogatására; ezenkívül a szakosztály elnökének közbenjárására a Magyar Tudományos Akadémia is 500 pengőt juttatott a folyóirat céljaira. A szakosztály az Erdélyi Tudományos Intézettel együtt viseli az Erdélyi Régészeti Repertoriuma sorozat kiadásának költségeit. 2500 pengővel járult hozzá a sorozat első kötetének, *dr. Roska Márton* Erdély őskori régészeti repertoriuma című művének kiadásához.

A *Matematikai és Természettudományi Szakosztály* az év elején tartott tisztújító közgyűlése elnökké a szakosztály eddigi elnökét, *dr. Balogh Ernő* egyetemi ny. r. tanárt, titkárrá a lemondott *dr. Gergely Jenő* gimnáziumi tanár helyébe *dr. Malán Mihály* egyetemi ny. rk. tanárt választotta meg. A szakosztály 4 előadással vett részt az Egyesület dési vándorgyűlésén, minden hónap első hétfőjén pedig szakülést tartott. A megtartott 3 szakülésen 9 előadás hangzott el. A szakosztály tervbevette a szakosztály folyóiratának, a *Múzeumi Füzeteknek* felelevenítését, és szerkesztőül *dr. Malán Mihály* szakosztályi titkárt választotta meg. Említést érdemel a szakosztályi választmánynak az a határozata, hogy folyóiratában és nyomtatványaiban ragaszkodik az akadémiai helyesíráshoz.

Az *Orvostudományi Szakosztály* rendkívül gazdag működést fejtett ki. A szakosztály közgyűlése a lemondott *dr. Koleszár László* egyetemi ny. r. tanár helyébe elnökké *dr. vitéz Berde Károly* egyetemi ny. r. tanárt, titkárrá a szintén lemondott *dr. Kelemen László* egyetemi tanársegéd helyébe *dr. Krompecher István* egyetemi ny. rk. tanárt választotta meg. A megújult szakosztály nagy lendülettel veszi ki részét az Egyesület tudományművelő munkásságából. A dési vándorgyűlésen a szakosztály 3 előadással vett részt a szakosztályok közös előadássorozatában, ezenkívül a vándorgyűléssel párhuzamosan 12 előadásból álló másfélnapos orvosi továbbképző előadássorozatot tartott. Az orvosi továbbképző előadássorozat anyaga a szakosztály kiadásában megjelenő Emlékkönyvben fog napvilágot látni, mint a szakosztályi Értesítő 51. kötete.

A szakosztály októbertől december közepéig hetenként csütörtök délután tudományos üléseket tartott. Az üléseken a tagok és vendégek 7 bemutatást és 17 előadást tartottak, nem egyszer 200 főnél nagyobb számú közönség előtt.

A szakosztály előkészítette az 1939-ben a 49. kötettel félbeszakadt *Értesítő* 50. és 51. kötetének kiadását, ezenkívül pályadíjat tűzött ki a legkiválóbb orvostudományi munka jutalmazására.

A szakosztályok közül utolsónak a *Jog- és Társadalomtudományi Szakosztály* tartotta meg tisztújító közgyűlését. A tisztújítás eredményeként elnökké az eddigi elnököt, *dr. Balogh Arthur* ny. egyetemi tanárt, a

lemondott *dr. Oberding József György* intézeti tanár, szakosztályi titkár helyébe *dr. Martonyi János* egyetemi ny. rk. tanárt választotta meg a szakosztály közgyűlése. A szakosztály négy előadással vett részt az Egyesület dési vándorgyűlésén, és december folyamán megindította tudományos előadássoroztatát is. A szakosztály a jelenlegi helyzethez alkalmazkodva, nem ad ki önálló szakosztályi folyóiratot, hanem továbbra is a Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztállyal együtt az Erdélyi Múzeumban közli a tagok dolgozatait. A szakosztályi dolgozatok szerkesztésének tisztségével a szakosztályi titkár bízott meg.

A szakosztályok munkáját és kiadványait az Egyesület a lehetőségekhez mérten ebben az évben is jelentős összegekkel támogatta. Minden reményünk megvan arra, hogy a szépen induló szakosztályi munka a következő évben még szélesebb keretek között fog folyni, és a szakosztályok előbb-utóbb megint megérik majd a tudományos szakülések mellett a legszélesebb magyar rétegek lelki és szellemi igényeit szolgáló tudománynépszerűsítő előadások szükségességét.

III. A tára- és szakosztályok 1942. évi eredményes munkásságának beszédes bizonyítékai az *egyesületi kiadványok* terén elért jelentős eredmények is. *E tekintetben ez az év az Egyesület fennállása óta az egyik leg gazdagabb évnak mondható.*

Az Egyesület központi kiadványaként három mű jelent meg. Elsőnek a néhai *Erdélyi Pál* főtítkár által szerkesztett és szinte teljesen kinyomatott ötvenéves Emlékkönyv jelent meg, *dr. Szabó T. Attila* igazgató-tag közreműködésével. Az évforduló után több mint három évtizeddel az Egyesület végre leróhatta kegyeletét első félszázadának nagyjai előtt. Az erdélyi művelődéstörténet szempontjából nagyértékű kiadvány, sorsánál fogva, egyben magyar könyvészeti értéket is jelent.

Dr. Valentiny Antal és *dr. Entz Géza* összeállításában jelent meg egy másik, ugyancsak *Erdélyi Pál* szerkesztősége idején elkezdett s azóta többször hosszú megszakítással folytatott központi kiadvány, Az Erdélyi Múzeum név- és szakmutatója.

Az Egyesület történetének, szerveinek, munkásságának ismertetése céljából bízta meg az igazgatóválasztmány *dr. Szabó T. Attila* igazgató-tagot, az Erdélyi Múzeum szerkesztőjét, egy Az Erdélyi Múzeum-Egyesület története és feladatai című kiadvány megírásával és kiadásával. Ezt a kiadványt is, akárcsak az ötvenéves Emlékkönyvet, megküldöttük az Egyesület tagjainak, de ezenkívül nagymértékben felhasználtuk az Egyesület minél szélesebbkörű ismertetésére is. Már most megállapítható, hogy ez a kiadvány teljesen valóra váltotta a hozzáfűzött reményeket.

Az igazgató-választmány a kiadványokon kívül közvetlenül vagy közvetve — céltudatosan támogatta az Egyesület többi kiadványait is. Így az Erdélyi Múzeum-Egyesület központjának, a Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi, valamint a Jog- és Társadalomtudományi Szakosztálynak a folyóiratára, az Erdélyi Múzeumra az évi költségvetésből 10.000 pengőt fordított, és ezzel nagymértékben lehetővé tette, hogy *dr. Szabó T. Attila* igazgató-tag szerkesztésében az 1942. évfolyam a folyóirat eddig legterjedelmesebb évfolyama lett. A majdnem 42 ívnyi terjedelmű költségei-

nek fedezéséből jelentős részt vállalt magára a Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály. A terjedelem mellett külön említést érdemel az az értékes szerkesztői munka, amelynek eredményeként az Erdélyi Múzeum ebben az évfolyamban még inkább nélkülözhetetlen forrásává vált az erdélyi vonatkozású kérdésekkel foglalkozó szellemtudományi kutatóknak.

Az Egyesületnek Erdélyi Tudományos Füzetek című sorozata ebben az évben 14 számmal gyarapodott.

Bár a táruk működéséről szólva már említés történt az egyes táruk kiadványairól, ezen a helyen is meg kell említenünk, hogy az *Érem- és Régiségtár*, valamint a *Növénytár* nagymértékben hozzájárult az Egyesület tudományos és erkölcsi tekintélyének kiadványok útján való növeléséhez.

A táruk rendezési munkálatainak előrehaladása, a szakosztályok tevékenységének megélénkülése, az Egyetem és az Erdélyi Tudományos Intézet munkássága folytán örvendetesen növekszik azoknak a tudományos műveknek a száma, amelyek az EME táraiban található anyagot dolgoznak fel és tesznek ismertté a magyar és az egyetemes tudományosság számára. Az EME kiadványai, valamint az EME gyűjteményeinek anyagát feldolgozó nem egyesületi kiadványok egyformán hirdetik az Erdélyi Múzeum-Egyesület nagy nemzeti jelentőségét.

A táruk és a szakosztályok munkásságának támogatásán kívül az igazgató-választmány azzal is kifejezésre juttatta az EME tudományos törekvéseit, hogy a már ismertetett központi és egyéb kiadványokról való gondoskodáson kívül *Győrffy István dr.* egyetemi ny. r. tanár növénytani kutatásaira 2000 pengőt, *Nyárády E. Gyula* múzeumi igazgató-őr és *dr. berei Soó Rezső* egyetemi ny. r. tanár, tárigazgató Kolozsvár-környéki növénytani kutatásainak közzétételére 1000 pengőt juttatott, *dr. Jancsó Elemér* intézeti tanárnak *Oroszhegyi Józsa Román* élet című állapotrajzának *Biró Sándor* gondozásában való kiadására pedig 300 pengőt.

IV. Jelentésünk befejezésében az egész *Egyesület* vezetésének és az egész Egyesület életének ezévi fontosabb eseményeiről kell szólnunk. A már ismertetett személyi változásokon kívül meg kell még emlékeznünk az *Egyesület* vezetésében történt személyi változásokról. Az év folyamán mondott le 12 éven át viselt főtitkári tisztségéről *dr. György Lajos* egyetemi ny. r. tanár, akinek utódjául az évi rendes közgyűlés *dr. Biró Vencel* egyetemi ny. r. tanár, választmányi tagot választotta meg. Még 1941. novemberében vált meg 14 évig viselt titkári tisztségétől *dr. Kántor Lajos* tanügyi főtanácsos, igazgató, akinek helyét a közgyűlés *Nagy Géza* református kollégiumi tanárral töltötte be. Az igazgató-választmány választott tagjai közül az év folyamán hét tag lemondására került sor, akiket az alapszabály értelmében a választmány javaslatára a közgyűlés egyhangúan újraválasztott az 1942-től 1945-ig tartó ülésszakra. Az újraválasztott választmányi tagok a következők: *dr. Bartók György*, *dr. gróf Bethlen György*, *dr. Győrffy István*, *dr. Gyergyay Árpád*, báró *Jósika Gábor*, *Vásárhelyi János* és *Xántus János*.

Az igazgató-választmány két kitűnő tagját veszítette el halálozás folytán: *dr. Tusa Gábor* ügyvéd, országgyűlési képviselőt, aki 1930 óta az Egyesület ügyészi tisztségét viselte, és *dr. Ruzitska Béla* ny. egyetemi

tanárt. Mindkettőjük emlékét és érdemeit az igazgató-választmány jegyzőkönyvileg is megörökítette.

Az év folyamán a következő rendes tagok elhunytáról értesült az Egyesület: *Benkő András* gazdasági felügyelő, *László Gyula*. ny. gimnáziumi tanár, *Vásárhelyi Boldizsár* tb. esperes, nyugalmazott ref. lelkipásztor és *Antal Márk* gimnáziumi igazgató. Emléküket kegyelettel őrzi az Egyesület.

Az Egyesület igazgatásában kedvező fordulatot jelent a Mátyás királyter 11. sz. alatti gróf Wass Ottilia-féle egyesületi házban berendezett *központi iroda és tanácsterem* megnyitása. Ezzel a két évtizeden keresztül az Egyesület titkárának a magánlakásán meghúzódó központi iroda megint saját otthonra talált. Az irodával kapcsolatos tanácsterem és az Egyetemi Könyvtár előadóterme pedig lehetővé teszi, hogy a megszállás éveiben az Unitárius Egyháztanács részéről oly nagy készséggel és szeretettel rendelkezésünkre bocsátott tanács- és díszterem helyett most már saját helyiségünkben, illetőleg Könyvtárunk testvérintézményének előadótermében tarthassuk választmányi és közgyűléseinket.

Az igazgató-választmány arról is gondoskodott, hogy a dr. Szabó T. Attila igazgató-tag, szerkesztő vezetése alatt álló egyesületi *kiadványraktár* a gróf Wass Ottilia-féle épületben megfelelő berendezésű helyiséget kapjon.

Az Egyesület *iktatókönyve* az 1942. évről 573 ügyirat elintézését tünteti fel; ezek közül a választmány elé tartozókat az igazgató-választmány három ülésben 163 jegyzőkönyvi szám alatt tárgyalta. Az igazgató-választmány ebben az évben is állandóan számontartotta az *alapszabálymódosítás*-nak és az állammal kötendő *szerveződésnek* több mint egy év óta húzódó ügyét. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter meghívására az elnökség december hó 2-án a minisztériumban értekezleten vett részt. Az értekezleten *dr. Szinyei-Merse Jenő* vallás- és közoktatásügyi miniszter elnökölt. Az értekezlet eredményeképpen remélhetőleg közelebbről véglegesen elintéződik az Egyesület léteire és munkásságára nézve döntő jelentőségű két ügy. Az alapszabályok előzetes minisztériumi véleményezése máris megtörtént, most még csak a szervezőtervezeték van hátra. Miután az is megtörténik, az igazgató-választmány határozat végett mindkettőt a közgyűlés elé terjeszti.

Jelentésünk végére érve, hálát adunk Istennek ezért a munkában, eredményekben gazdag esztendőért, amelyben érettünk vérüket hullató honvédeink áldozata folytán a világot alapjaiban megrázó háború kellős közepén az Erdélyi Múzeum-Egyesület zavartalanul végezhet a nemzeti hagyományokat ápoló, a magyar tudományosságot és közművelődést előmozdító munkásságát.

Tisztelettel kérjük az EME 1942. évi működéséről szóló jelentésünk szíves tudomásulvételét.

Kolozsvár, 1943. február 28.

Nagy Géza, titkár